

люди все частіше застосовують різні психотропні засоби. Однак цей засіб має побічні дії – ослаблення й втрату пам'яті, ушкодження мозку [6, с. 85].

Знання основних змін відтворення населення в минулому, виявлення їх регіональної специфіки і визначення їх спрямованості в майбутньому дозволяють суспільству впливати на демографічні процеси в оптимальному для нього напрямку, реалізовувати демографічну політику. Для цього необхідно чітко уявлення про ключові тенденції демографічного розвитку та можливі негативні процеси, які згубно впливають на життєдіяльність суспільства. Усуненню таких негативних явищ сприятиме проведення особливої політики зі сторони держав. Однак її розробка неможлива без попереднього і всебічного вивчення демографічного стану, чіткої постановки цілей такої політики.

Список використаних джерел

1. Дергачева Е.А. Биосферная совместимость: человек, регион, технологии. 2014. №2. с.4-9.
2. Тройственная природа человека. URL: <http://identity.teo.life/1608212>
3. Гончар О.М. Сутність урбанізації як глобального економічного процесу. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2016. №2 (6). 196 с.
4. Економічні аспекти глобальних проблем людства. URL: <https://textbook.com.ua/politekonomiya>.
5. Глобальна проблема народонаселення. URL: <https://pidruchniki.com/1864061362952/politekonomiya>
6. Мартишин Е. М. Эволюционно-институциональные основы модернизации теории и практики экономических систем. *Вестник Дагестанского государственного университета*. 2015. №8. С. 82-87.

Дем'янчук Н.

*студентка магістратури юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю. н., доцент кафедри міжнародного права,
міжнародних відносин та дипломатії ТНЕУ Жукорська Я.М.*

СТАТУС ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНОГО В КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Військовополонені та військовий полон – це поняття міжнародного гуманітарного права, яке регулюється Женевською конвенцією про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року [1]. Відповідно до вказаної конвенції, особовий склад збройних сил, який потрапив до рук ворога, є військовополоненими. Право збройних конфліктів застосовується на Сході України з початком ведення там воєнних дій у квітні 2014 року. В преамбулі Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18.01.2018 №2268-VIII збройний конфлікт кваліфікується як агресія проти України [2]. Стаття 2 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими вказує, що дана конвенція «застосовується в усіх випадках оголошеної війни чи будь – якого іншого

збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо стан війни не визнаний однією з них». На громадян третіх держав, які зі зброєю в руках беруть участь у воєнних діях, дана Конвенція не поширюється. Вони притягуються як злочинці за найманство.

Сенс військового полону не в покаранні комбатантів супротивника, а в обмеженні боєздатності їхньої країни. Будь-яка агресія, жорстокість щодо затриманих супротивників забороняється нормами міжнародного гуманітарного права. Сторона, яка захопила в полон, може утримувати їх до кінця збройного конфлікту, або до обміну між воюючими державами. Женевськими конвенціями дозволено звільнити військовополонених під їх чесне слово утримуватись від участі в військових діях, якщо таке дозволено законами країни, до якої вони належать. У таких випадках їхня країна не може примушувати їх брати участь у воєнних діях знову до закінчення конфлікту.

Військовополонених не можна ув'язнювати, але їх пересування може обмежуватись. Їм дозволено носити відзнаки та розпізнавальні відмітки.

Умови утримання відповідно до Женевської конвенції не можуть бути гіршими за умови, в яких утримуються солдати тієї держави, яка утримує в полоні. Утримувати поблизу зони військових дій, у несприятливому кліматі, в антисанітарних або пожежонебезпечних умовах, примушувати до роботи військовополонених заборонено. Військовополонений має дотримуватись законів держави, в полоні якої знаходяться. До них дозволено застосовувати тільки судові і дисциплінарні стягнення.

Якщо військовополоненим не було вчинено військового злочину і не було порушено норм міжнародного гуманітарного права, він не може нести кримінальну відповідальність. Держава відразу після затримання військовополоненого зобов'язана повідомити через Міжнародний Комітет Червоного Хреста державу його громадянства. Надалі держава, що утримує в полоні повинна допускати представників МКЧХ відвідувати полонених та інформувати про стан, зміни в режимі утримання, кримінальне або дисциплінарне стягнення. Жодної іншої інформації, окрім базової, військовополонений при затриманні не зобов'язаний повідомляти. Допитувати військовополонених заборонено.

Варто окремо розглянути питання ставлення до військовополонених. У свідченнях військових і цивільних осіб, які потрапляли в полон до російських бойовиків, є беззаперечні докази тортур над цивільним населенням і солдатами ЗСУ, нелюдського поводження, що принижує гідність людини, вбивства полонених, імітації розстрілів, вербування у збройні сили бойовиків, використання неповнолітніх для «служби» в незаконних збройних формуваннях та фактів сексуального насильства. Така поведінка є «розвагою» для терористів. Кожний полонений має тільки один набір одягу. Особливо жорстоке ставлення до громадян України проявляється, коли російські військові перебувають у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння. Але за словами польових командирів до українських полонених є і людське ставлення. В жахливому стані, але їм видають теплий одяг та взуття.

Відповідно до сучасних вимог міжнародного права врегулювання кризової ситуації в Україні можливо тільки шляхом посередництва міжнародних організацій. Вагома роль у врегулюванні збройного конфлікту на Сході України

належить ОБСЄ. Було створено спеціальну моніторингову місію (СММ) ОБСЄ. Це незброєна цивільна місія, яка працює 24 години на добу, 7 днів на тиждень. Її завдання – неупереджене та об'єктивне звітування про ситуацію в Україні, сприяння для проведення діалогу між воюючими сторонами, повідомлення фактів про конкретні інциденти.[3]

Діяльність даної місії є, безсумнівно, корисною для нашої держави, оскільки забезпечує міжнародну присутність та міжнародний об'єктивний моніторинг подій, що відбуваються на Сході. Представники мають можливість спілкуватися з військовополоненими та їх сім'ями, спостерігати умови утримання. Усі зібрані дані розміщуються у щоденних звітах, які є головним джерелом інформації.

Та є і недоліки СММ. Для об'єктивної роботи місії до неї, зазвичай, не включають представників зацікавлених сторін. Натомість, Росії, яка офіційно, так би мовити «не є стороною конфлікту», вдалося направити близько десяти відсотків своїх представників до спостережної місії в Україні. Очевидно, що вони не є неупередженими, і це ставить під сумнів нейтральність місії.

Поза увагою СММ залишаються такі критичні питання гуманітарного «порядку денного» як вбивства, зникнення та незаконне ув'язнення місцевих мешканців на окупованій частині Донбасу, повна безкарність російських військових та бойовиків за злочини, вчинені проти цивільного населення, факти примусового позбавлення майна. Зовнішньополітичне відомство пояснює, що на окупованій частині Донбасу є велика кількість фактично закритих для спостерігачів ОБСЄ районів.

На нашу думку, для ефективнішої роботи місії потрібно виключити представників РФ з СММ в Україні, надати більшу кількість дронів, збільшити чисельність персоналу й забезпечити доступ місії в усі райони.

Варто також згадати про МКЧХ. Метою Організації є відстоювання та поширення основоположних принципів Руху Червоного Хреста – гуманності, нейтральності, універсальності тощо. Один з основних напрямків його діяльності – надання захисту жертвам війни. Представникам МКЧХ має бути надано регулярний доступ до військовополонених, з метою перевірки умов їх утримання і відновлення контактів між цими особами та їх сім'ями. Після кількох таких візитів МКЧХ відправляє конфіденційний звіт утримуючій державі та державі, громадян якої відвідували делегати МКЧХ. Звіт має містити пропозиції щодо покращення умов утримання військовополонених [4].

Такі ж конфіденційні звіти МКЧХ готує по ситуації на Сході України. Організація активно задіяна у мобілізації ресурсів для постраждалих регіонів, проводить семінари для військових з питань виконання норм міжнародного права під час збройного конфлікту, допомагає шукати зниклих безвісти, надає волонтерську та гуманітарну допомогу [5]. МКЧХ – єдина організація, яка має можливість доставляти допомогу в гарячі точки.

.Список використаних джерел

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_153
2. Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18.01.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19>

3. Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні. URL: <http://www.osce.org/uk/ukraine-smm>.
4. Задорожній О. В. Міжнародний комітет Червоного Хреста. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./ редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України, 2004. Т.2. 812 с.
5. Міжнародний Комітет Червоного Хреста в Україні. URL: <http://ua.icrc.org>

Івасечко Р.

*студент I курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: д. і. н., професор кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ Грубінко А. В.*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ У ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇНАХ

В сучасних умовах трансформація політичної системи як України, так і Білорусі та Росії відбувається за відсутності всебічного наукового розуміння процесу демократизації країни, проте з огляду на події останніх років слід визнати, що він, хоча інколи й описується як односпрямований "перехід до демократії", насправді йде вкрай суперечливо, що зокрема в Україні це засвідчили революційні події 2004 та 2014 року.

Окрім конституційно проголошеного курсу на побудову демократичної правової держави, значний вплив на політичний процес в Україні справляють внутрішні, специфічні закономірності розвитку суспільного організму, які подекуди не збігаються з нормативним курсом західноєвропейських країн.

Об'єктом дослідження виступають сучасні політичні системи України та Білорусі та Росії, а предметом дослідження – динаміка трансформації їх інституціональної структури і специфіка протікання політичних процесів.

Мета дослідження: проаналізувати політичні трансформації, прослідкувати шлях країн від демократії до диктатури, визначити причини такого перетворення, а також провести паралелі з політичних ситуацій в Україні, Білорусі та Росії.

Після розпаду СРСР утворилися незалежні держави, які обрали демократичний шлях розвитку, однак не всі змогли впровадити його в життя і побудувати громадянське суспільство. Трансформація політичної системи проходить суперечливо, а прозорість і чесність виборів є індикатором демократичності політичного режиму.

Як відзначає І. Бекешкіна, вибори є ключовим механізмом демократичного суспільства, оскільки це найбільш поширений, масовий і доступний спосіб залучення усіх громадян до формування органів влади та визначення курсу розвитку країни. Саме через вибори громадяни можуть чинити вирішальний вплив як на відбір політичної еліти, якій на певний термін народ делегує повноваження щодо управління суспільством, так і на вибір шляху розвитку країни та спосіб розв'язання найбільш актуальних соціальних проблем [1, с.187–188].

Проте, як зазначає Н. Ніколаєнко парадоксальність нашої ситуації проявляється в тому, що там, де є влада, там є її намагання утримати себе тривалий час, вирішуючи завдання, які вона поставила, прийшовши до влади [2, с.633].